

รูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของ ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม*

Model of the Restorative Justive Program of the Prisoners in Klongpream Central Prison

สุนทร เลิศไกร**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม โดยการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methode Research) ซึ่งศึกษาทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวม 3 กลุ่ม และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมทั้งหมด จำนวน 279 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีเซฟเฟ

* เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีพินธ์ เรื่อง รูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม สาขาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

** นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นชอบต่อการดำเนินงานตามรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญรวม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ด้านการพัฒนาเจตคติผู้ต้องขัง และด้านการจัดกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขัง

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อวิเคราะห์ในภาพรวมพบว่า ระดับของความเห็นด้วยของเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่มีต่อรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมซึ่งได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความเห็นด้วยมากที่สุดเป็นอันดับแรก ได้แก่ ด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รองลงมาได้แก่ ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ด้านการพัฒนาเจตคติผู้ต้องขัง และด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขัง

การทดสอบสมมติฐาน พบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีระดับของความเห็นด้วยต่อรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น เมื่อสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำเป็น Model โดยใช้ชื่อว่า “RCAR Model”

Abstract

The research titled “The Model of Restorative Justice Program of Prisoners in Klongprem Central Prison” aimed to study and to present the model of restorative justice program of prisoners in Klongprem Central Prison. It was a mixed research method in both qualitative and quantitative methodology. In qualitative methodology, the researcher used the in-depth interview by using the saimple group of the high position administrative officers of Correction Department,

the expert persons of criminal justice and the prisoners from Klongprem Central Prison which were totally of 20 persons. In the quantitative methodology, the researcher used the questionnaire for data collection with the sample group of 279 Klongprem Central Prison officers. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, One-way ANOVA, and Scheffe' matched pair comparison. The research found that:

1. In qualitative methodology, the expert persons approved the model of restorative justice program of prisoners in Klongprem Central Prison which would be done effectively on four aspects as followings: the rules and operation for the prisoners aspect, the correction and rehabilitation for the prisoners aspect, the attitude development for the prisoners aspect, and the restorative justice program among prisoners aspect.

2. In the quantitative methodology, the opinion on the model of restorative justice program of prisoners in Klongprem Central Prison as a whole was in the high level. Considering each aspect, it was found that the first priority was the rules and operation for the prisoners aspect, the correction and rehabilitation for the prisoners aspect, the attitude development for the prisoners aspect and the restorative justice program among prisoners aspect respectively. The hypothesis testing found that the officers who had different individual qualification had the opinion on the model of restorative justice program of prisoners in Klongprem Central Prison in the overview indifferently.

Therefore, the researcher had analyzed and synthesized the result of the research from both qualitative and quantitative methodology to present the model of restorative justice program of prisoners in Klongprem Central Prison in the model of "RCAR model"

บทนำ

การพัฒนางานในกระบวนการยุติธรรมของไทย มีความจำเป็นต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ในเชิงสหวิทยาการ ประกอบกับหลายหน่วยงานต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันในเชิงบูรณาการเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นองค์รวม ซึ่งจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา อันจะส่งผลให้การบริหารจัดการด้านกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็ว มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ จึงจะถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จของงานด้านกระบวนการยุติธรรม ความยุติธรรมในสังคมเป็นรากฐานของความเจริญ สังคมใดก็ตามที่ขาดความยุติธรรมไม่อาจก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ไม่ว่าจะเป็นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือจิตใจ แต่อาจจะเป็นบ่อเกิดของความทุกข์ ความขัดแย้ง การเสียกำลังใจ และนำไปสู่วิกฤตการณ์ด้านต่างๆ รวมทั้งวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ประเทศเผชิญอยู่ในขณะนี้¹

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย ปัจจุบันวัตถุประสงค์หลักในการลงโทษผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ได้พัฒนามาสู่การลงโทษที่เน้นการอบรมแก้ไขฟื้นฟู การบำบัดแก้ไขผู้ต้องขังจะต้องดำเนินการตลอดระยะเวลาที่ผู้ต้องขังผู้นั้นต้องโทษจำคุกหรือโทษอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน โดยจะต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังนั้นเคารพต่อกฎหมายและสามารถช่วยเหลือตนเองได้เมื่อพ้นโทษ ซึ่งการบำบัดแก้ไขเพียงทำให้เกิดผลเช่นนั้นพร้อมไปกับได้พัฒนาจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบและความนับถือในตนเองของผู้ต้องขัง

สำหรับเรือนจำกลางคลองเปรม พฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละแบบแต่ละประเภทนั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจและสมควรที่จะศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการกำหนดแบบพฤติกรรมของผู้ต้องขังแบบต่างๆ นั้นทำให้สามารถเปรียบเทียบพฤติกรรมประเภทต่างๆ และเข้าใจพฤติกรรมแต่ละประเภทดียิ่งขึ้น ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมหรือแก้ไขอบรมผู้ต้องขังให้

¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. 2545.

สอดคล้องในแต่ประเภท คือ พวกเก่าคุก พวกขาใหญ่ พวกหัวมอ พวกแท็กซี่ พวกชื้อยา พวกพ่อค้า พวกน้อง พวกเสื้อเดียว เป็นต้น การจัดแบ่งประเภทผู้ต้องขังโดยอาศัยเกณฑ์ด้านพฤติกรรมจะทำให้เห็นแบบแผนการดำเนินชีวิตทัศนคติ ค่านิยมและความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังแบบต่างๆ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสังคมของผู้ต้องขัง ดังนั้นการทำความเข้าใจกับแบบพฤติกรรมของผู้ต้องขังที่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกันน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ในแนวทางหนึ่งด้วย²

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อให้ได้รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังที่มีประสิทธิภาพที่จะนำมาใช้ในเรือนจำกลางคลองเปรม

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสาน โดยการศึกษาทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการงานวิจัยดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการศึกษาจากหนังสือ วารสาร เอกสารทางวิชาการ การสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต รวมถึงการศึกษาจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study)

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการด้านอาชญาวิทยาและกลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

² นันทิ จิตสว่าง, *หลักทัณฑ์วิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*, 2540. หน้า 22-28.

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมทั้งหมด

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 20 คน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ จำนวน 5 คน
2. ผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการด้านอาชญาวิทยา จำนวน 5 คน
3. ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม จำนวน 10 คน³

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมทั้งหมด จำนวน 279 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมทั้งหมด จำนวน 279 คน รวมผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 279 คน

³ ไสภณ ธิติธรรมพฤษ. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479. 2549.

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย

2. นิยามศัพท์ปฏิบัติการเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามนิยามศัพท์ปฏิบัติการ

3. ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของเนื้อหาว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยใช้เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรงในลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นข้อมูลด้านเนื้อหาที่ต้องการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษาไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าวว่าแนวคำถามเจาะลึกตรงตามประเด็นและครอบคลุมในทุกๆ ประเด็นที่ต้องการศึกษาและสนองตอบตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปใช้โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลและกลุ่มผู้ต้องขัง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขัง และประมวลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

5. เมื่อประมวลข้อมูลปัญหาและสาเหตุจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูล และกลุ่มผู้ต้องขัง จึงได้นำข้อมูลไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

2. การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้รับการออกแบบให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัย สอดคล้องรับกับกรอบแนวคิดในการวิจัย และนิยามศัพท์ปฏิบัติการโดยมีโครงสร้างการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่กำหนดไว้ในงานวิจัยครั้งนี้

2. ศึกษาวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิดในการวิจัย

3. นิยามศัพท์ปฏิบัติการตัวแปรที่กำหนดในกรอบแนวคิด
4. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปร และนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา
5. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)
6. นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจริงในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 10 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นได้ค่าความเชื่อมั่นรวมของแบบสอบถามทั้งฉบับ
7. จัดทำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้กับประชากรจริงที่กำหนดไว้ในการศึกษา
8. แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มประชากรที่กำหนดด้วยเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดำเนินการดังนี้
 1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 ราย เพื่อขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญแล้ว โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์เป็นผู้นัดหมายวันสัมภาษณ์
 2. ผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ด้วยตนเอง โดยขออนุญาตบันทึกเสียงในขณะที่ทำการสัมภาษณ์และทำการจดบันทึกไปในประเด็นสำคัญในขณะสัมภาษณ์
 3. สำหรับกลุ่มผู้ต้องขัง ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมเพื่อขอสัมภาษณ์กลุ่มผู้ต้องขังตามแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความ

เห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญแล้ว ภายใต้ความยินยอมของผู้ต้องขัง จำนวน 10 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือถึงผู้บัญชาการเรือนจำกลางคลองเปรมเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้เจ้าหน้าที่ตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ทำขึ้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพมาแล้วโดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญแล้ว รวมถึงได้ทดสอบ (try-out) แบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว

2. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 279 ชุด แจกด้วยตนเองพร้อมทั้งรับแบบสอบถามกลับมาจำนวน 279 ชุด

3. ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และครบถ้วนของแบบสอบถามก่อนจะนำไปลงรหัสในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาการด้านอาชญาวิทยา กลุ่มผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ และกลุ่มผู้ต้องขัง จำนวน 20 คน มาทำการถอดเทปคำสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

2. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาสรุป วิเคราะห์ และจัดหมวดหมู่เรียบเรียงคำสัมภาษณ์ให้ตรงกับประเด็นการศึกษา โดยจัดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้คำศัพท์ทางวิชาการเพื่อให้งานวิจัยมีคุณภาพและมีมาตรฐาน รวมทั้งมีการยกตัวอย่างคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์มาประกอบเพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

3. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่เป็นคำตอบหรือความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภาพรวม โดยสรุปและบรรยายในเชิงพรรณนาเป็นแผนภาพประกอบ

4. นำความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ มาจัดทำเป็นข้อคำถามเพื่อนำไปดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณต่อไป

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการดังนี้

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนมาครบถ้วน และทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงรหัส (Coding) ตามข้อมูล และนำมาประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

1. เกณฑ์การแปลผลคะแนน

1. การแปลผลจากคะแนนที่ได้มาจากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การทดสอบสมมติฐาน โดยการทดสอบตัวแปร 2 ตัวที่มีอิสระต่อกัน โดยใช้ค่าการทดสอบด้วยค่าที (t-test) และการทดสอบตัวแปรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไปด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

2. ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้ค่าสถิติในแต่ละส่วน ดังต่อไปนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Discriptive Statistics) ใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และระดับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยเชิงสาเหตุและกระบวนการบริหารจัดการความขัดแย้งในเรื่องจำกลางคลองเปรม

2. สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ได้ใช้การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัย

1. กลุ่มประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 36-45 ปีระดับการศึกษาปริญญาตรีดำรงตำแหน่งทั่วไปและปฏิบัติงานราชทัณฑ์ตั้งแต่ 11-15 ปี

2. รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ด้านการพัฒนาเจตคติผู้ต้องขังและด้านการจัดกิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขัง ตามลำดับ

3. การทดสอบสมมติฐานที่ว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมปรากฏผลดังนี้

เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาอาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและมีการปฏิบัติงานทั้งเพศชายและเพศหญิงในทิศทางเดียวกัน จึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมไม่แตกต่างกัน

เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาอาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีจึงมีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่างกัน

เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งอยู่ในแห่งทั่วระดับชำนาญงานมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน

เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่มีประสบการณ์ในงานราชทัณฑ์แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในงานราชทัณฑ์ที่ใกล้เคียงกันจึงมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมพบว่า เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางคลองเปรมที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากเจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่หลายด้าน รวมทั้งผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมมีจำนวนมากทำให้การควบคุมดูแลผู้ต้องขังในการจัดกิจกรรมไม่เต็มที่ ดังนั้นการสร้างความสมานฉันท์ในเรือนจำกลางคลองเปรมจึงมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ที่มีกับผู้ต้องขังยังเป็นแนวทางที่ลบอยู่มาก เจ้าหน้าที่บางส่วนยังมีการคอร์รัปชันจึงขาดคุณธรรมจริยธรรมและความยุติธรรมในการดูแลผู้ต้องขังประกอบกับการงานด้านการสร้างความสมานฉันท์ยังมีลำดับขั้นตอนที่ซับซ้อนยุ่งยากมากขึ้นกว่าวิธีการเดิมที่เคยปฏิบัติอยู่ในเรือนจำรวมทั้งปัญหาด้านสิทธิมนุษยชน จึงมีความคิดเห็นในระดับมาก อย่างไรก็ตามเรือนจำจะต้องปฏิบัติตามภารกิจที่สำคัญของการบริหารงานราชทัณฑ์ที่กำหนดไว้ในแผนทิศทางการราชทัณฑ์ ประการหนึ่ง คือ การปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแนวทางของสหประชาชาติ ซึ่งความสำเร็จหรือล้มเหลวในการบริหารงานเรือนจำขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ โดยเฉพาะตัวผู้บริหารงานเรือนจำต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถดี มีความรับผิดชอบต่อนักโทษ มีคุณธรรม และมีความเป็นธรรมในการปกครอง สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อ

ผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติข้อที่ 66 (1) บัญญัติว่า⁴ “ในการนี้ทางเรือนจำต้องใช้มาตรการทุกอย่าง รวมทั้งการอบรมทางศาสนาตามที่จัดได้ตลอด ให้การศึกษา การจัดให้มีการแนะแนวและฝึกอบรมด้านอาชีพ กิจกรรมสังคม การฝึกฝน เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีและการกีฬา เพื่อให้เหมาะสมกับนักโทษรายบุคคล โดยคำนึงถึงประวัติทางสังคมและประวัติการกระทำผิดของนักโทษ ความพร้อมทางร่างกายและจิตใจ ทักษะสติและลักษณะทางอารมณ์ของนักโทษ ตลอดจนระยะเวลาของโทษจำคุก และแนวโน้มเกี่ยวกับอนาคตของนักโทษ ผู้บัญชาการหลังการพ้นโทษ “และยังสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงที่ว่า “การจะทำให้ผู้ต้องขังเกิดความสมานฉันท์ขึ้นได้นั้น เจ้าหน้าที่ผู้ที่จะเข้าไปแก้ไขจะต้องมีคุณธรรม และมีความเสมอภาคกันกับผู้ต้องขังทุกคน” และ “สิ่งที่เป็นหัวใจหลักสำหรับการสร้างความสมานฉันท์สำหรับผู้ต้องขัง คือ ไม่รังแกผู้ต้องขัง ไม่ขูดรีดผู้ต้องขัง”

เพราะฉะนั้นรูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำ กลางคลองเปรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากการปฏิบัติงานในเรือนจำกลางคลองเปรมของเจ้าหน้าที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้การบริหารงานของเรือนจำ กล่าวคือมีการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อเรือนจำ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ที่ว่า “เรือนจำจะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อผู้ต้องขังกระทำความผิด โดยคณะกรรมการเรือนจำ สิ่งนี้คือหัวใจหลักของความยุติธรรมสำหรับผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นได้” เจ้าหน้าที่เรือนจำจึงมีความคิดเห็นด้วยด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมให้แก่ผู้ต้องขังจะต้องมีการประสานงานกับฝ่ายทัณฑ์ปฏิบัติ ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายควบคุม และฝ่ายนโยบายและแผน จึงจะ

⁴ กรมราชทัณฑ์. การวิจัยประเมินผลเรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ. 2550.

สามารถจัดกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ เจ้าหน้าที่เรือนจำจึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังเป็นลำดับสุดท้าย

ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลคุณภาพรูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมดังนี้

1) รูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องกำหนดให้เจ้าหน้าที่เดินตรวจดูแลความเรียบร้อยภายในแดนอย่างสม่ำเสมอทำให้สามารถรู้ความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นภายในแดนก็สามารถเข้าระงับเหตุได้ทันเวลาที่ต่อสถานการณ์และสามารถช่วยเหลือผู้ต้องขังไม่ให้ถูกทำร้ายร่างกายจากผู้ต้องขังอื่นได้ รวมทั้งการนั่งพบปะพูดคุยกับผู้ต้องขังก็สามารถเข้าใจปัญหาต่างๆ ของผู้ต้องขังได้อีกวิธีหนึ่ง เรือนจำจะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารภายในแดนแต่ละแดน เพื่อป้องกันไม่ให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงผู้ต้องขังและเป็นการคานอำนาจภายในแดนระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังเจ้าหน้าที่เรือนจำในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังจะต้องกำหนดกติกาขึ้นก่อนที่จะลงโทษผู้ต้องขังคนใดคนหนึ่ง โดยปราศจากอคติทั้งปวงทั้งนี้เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ และประการสุดท้ายเรือนจำจะต้องดำเนินการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้ต้องขังอย่างเสมอภาค รูปแบบการสร้างความสมานฉันท์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ที่ว่า “แนวทางการใช้กฎระเบียบ จะต้องมีความยืดหยุ่น มีการบรรเทาโทษ ต้องดูความประพฤติประกอบ ให้โอกาสกลับเนื้อกลับตัว”เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับจะต้องคอยสอดส่องดูแลผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอ โดยอยู่บนพื้นฐานของความมีคุณธรรมก่อนที่จะลงโทษผู้ต้องขังคนใดคนหนึ่งเป็นอันดับแรกเพราะเจ้าหน้าที่เรือนจำในฐานะ

ผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้ต้องขังตลอด 24 ชั่วโมงย่อมรู้ความเคลื่อนไหวและพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดีที่สุดเป็นอันดับแรก ส่วนการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเรือนจำเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อผู้ต้องขังมีการกระทำผิดเกิดขึ้นเป็นอันดับสุดท้าย เนื่องจากการบริหารงานภายในเรือนจำที่มีขนาดใหญ่จะต้องมีคณะกรรมการบริหารงานเพื่อให้เกิดการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องขังทั้ง 2 ฝ่ายจึงเป็นอันดับสุดท้าย

2) รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังอยู่ในระดับมาก เนื่องจากภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ได้เน้นหนักการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังทุกประเภทโดยมอบหมายให้เรือนจำจะต้องจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในแต่ละประเภท คดีความผิด ลักษณะความร้ายแรงแห่งคดี ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม การที่เรือนจำสามารถแยกผู้ต้องขังแต่ละประเภทออกจากกันได้อย่างชัดเจนการแก้ไขฟื้นฟูก็สามารถกระทำได้สะดวกยิ่งขึ้น ประการแรก เรือนจำจะต้องให้การศึกษาทั้งสายสามัญและสายวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังโดยคณาจารย์ทั้งภายในและภายนอกเรือนจำหมุนเวียนสับเปลี่ยนกันไป เมื่อผู้ต้องขังเรียนจบแล้วสามารถนำวุฒิการศึกษาไปทำโทษและลดวันต้องโทษได้อีกวิธีหนึ่ง ประการที่สอง การแก้ไขฟื้นฟูทางด้านจิตใจด้วยหลักการทางศาสนาตาม que ผู้ต้องขังนับถือ โดยอนุศาสนาจารย์ประจำเรือนจำมีการติดต่อขอความร่วมมือจากพระนักบวช บาทหลวง และอาสาสมัครจากหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วยอบรมผู้ต้องขังเพื่อความสงบทางด้านจิตใจ ทั้งนี้เรือนจำตระหนักถึงความทุกข์ของผู้ต้องขังที่ต้องมาอยู่ภายในเรือนจำอย่างไร้อิสรภาพและประการสุดท้าย การแก้ไขฟื้นฟูด้วยการให้คำปรึกษาโดยที่มงานที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น นักสังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา และอาสาสมัครในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ถึงสภาพจิตใจของผู้ต้องขังเมื่ออยู่ในเรือนจำ มีลักษณะทางร่างกายและสภาพแวดล้อมที่ใช้ชีวิตอยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารเรือนจำเป็นสำคัญ สอดคล้องกับทฤษฎีติดฉลาก (Labelling) ของฮาร์เวิร์ดเบคเกอร์

(Howard S. Becker)⁵ ซึ่งเป็นทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดขั้นตอนในการตีราบุคคลบางประเภทให้เป็นคนนอกสังคม การที่สังคมกำหนดตีตราหรือกำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสังคมเป็นการกระทำผิด จะเปรียบเสมือนตราบาปหรือรอยมลทินที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลนั้นให้กระทำผิดตามตราบาปหรือรอยมลทินที่ได้รับจากสังคมซึ่งอยู่ที่สิ่งแวดล้อมที่บุคคลนั้นใช้ชีวิตอยู่และการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำสามารถแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้ทุกประเภทและสามารถที่จะบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำได้ ตลอดจนถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังกลับตนเป็นพลเมืองที่ดีเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังได้อย่างยั่งยืนเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เรือนจำจะต้องแก้ไขผู้ต้องขังอย่างจริงจังโดยเน้นกิจกรรมภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี โดยสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ได้ผ่านการอบรม สัมมนาตามหลักจิตวิทยา และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งสำหรับผู้ต้องขัง เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมสัมมนานำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดีเป็นอันดับแรก ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์เป็นงานในกระบวนการยุติธรรมลำดับสุดท้ายมีหน้าที่เน้นหนักในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม การแก้ไขฟื้นฟูจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีขึ้นอยู่กับนโยบายหลักของผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์เป็นสำคัญ แม้ว่ากรมราชทัณฑ์จะให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังอย่างดีที่สุดแล้วระหว่างที่ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนจำ เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกไปจากเรือนจำแล้วก็จะไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบพวกเขาต่อจากกรมราชทัณฑ์ จึงทำให้พวกเขาต้องประกอบอาชญากรรมซ้ำๆ ซากๆ ต่อไปอีก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย⁶ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แบบแผนการดำเนินชีวิตผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ: กรณีศึกษาพวกจัดแงะ ย่องเบา ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเกิดจากเกิดจากทักษะความชำนาญ เมื่อทำได้สำเร็จครั้งหนึ่งก็กล้าที่จะกระทำครั้งต่อไป เกิดจากอารมณ์อันมีความกดดันทางจิตใจ เกิดจากโอกาสและ

⁵ พรชัย ชันดี และคณะ. ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาญาวิทยา. 2543.

⁶ สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์. รายงานการวิจัยเรื่อง แบบแผนการดำเนินชีวิตผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ:กรณีศึกษาพวกจัดแงะย่องเบา. 2549.

สิ่งแวดล้อมอันววยโดยเฉพาะเกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ ความผิดปกติทางร่างกายโดยเฉพาะเป็นสันดานของอาชญากร และโครงสร้างทางสังคม คือ สังคมไม่ยอมรับไม่ให้ออกอาศัยอยู่ในสังคมภายหลังพ้นโทษไปแล้ว รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นอันดับแรก ส่วนการเชิญวิทยากรภายนอกเข้ามาให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังเป็นประจำเป็นอันดับสุดท้าย เนื่องจากการเชิญวิทยากรจากภายนอกเข้ามาช่วยกันแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพื่อให้สามารถผ่อนคลายความตึงเครียดในขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำย่อมกระทำไม่ได้ไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้เนื่องจากกฎระเบียบการเข้าเรือนจำมีความเข้มงวดมาก งบประมาณมีน้อยมากไม่พอที่จะเชิญวิทยากรภายนอกเข้ามาได้ และเจ้าหน้าที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการแก้ไขฟื้นฟูแต่จะเน้นการควบคุมเป็นหลักสำคัญเพราะคิดว่าผู้ต้องขังไม่สามารถที่จะแก้ไขได้แล้วหรือแก้ไขได้ยากมากจึงเป็นลำดับสุดท้าย

3) รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านการพัฒนาเจตคติผู้ต้องขังอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเจ้าหน้าที่จะต้องมีศักยภาพในตนเองไม่ตกเป็นเครื่องมือผู้ต้องขังในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง เมื่อเจ้าหน้าที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสามารถสร้างศักยภาพเพียงพอในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีโดยเน้นให้ผู้ต้องขังมองตนเองในทางบวกและมีทัศนคติที่ดีต่อตัวเองพร้อมทั้งสามารถประเมินศักยภาพของตนเองได้ อย่างไรก็ตามดีแม้ว่าผลที่ออกมาจะดีเราก็ไม่ควรยึดติดหรือหยุดอยู่กับที่ การหยุดอยู่กับที่ในขณะที่คนอื่นเดินไปข้างหน้า ก็ไม่ต่างจากกับการเดินถอยหลังพร้อมที่จะพัฒนาตนเองต่อไปให้มีศักยภาพให้สูงขึ้น การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทั้งเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขังเป็นทัศนคติที่มองว่าคนเราควรมีอิสระ เสรีภาพการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานอยู่ที่ความรู้ ความเข้าใจตามสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ภายในเรือนจำ สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของกรมราชทัณฑ์ที่ว่า “ผู้ต้องขังคนใดที่มีความเข้าใจในทางลบต่อเรือนจำ เจ้าหน้าที่ และผู้ต้องขังด้วยกัน เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องเรียกผู้ต้องขังคนนั้นมาชี้แจง อธิบายให้เขาได้เข้าใจ” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การพัฒนาเจตคติของผู้ต้องขัง

เจ้าหน้าที่จะต้องมีความรัก ความอบอุ่น มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ต้องขังตลอดจนสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ต้องขังเป็นอันดับแรก ทั้งนี้เนื่องจากกรมราชทัณฑ์จะต้องเข้าใจในการแก้ปัญหาระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังอย่างจริงจัง เจ้าหน้าที่จะต้องร่วมกันทำงานเป็นทีม มีความสามัคคีซึ่งกันและกันพร้อมที่จะเดินต่อไปยังจุดหมายที่ตั้งเอาไว้ตามวิสัยทัศน์ คือ ผู้ต้องขังเป็นคนดีมีคุณค่าสามารถกลับสู่สังคมได้อย่างยั่งยืนต่อไปรูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านการพัฒนาเจตคติผู้ต้องขังเป็นอันดับแรก ส่วนการพัฒนาเจตคติของผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับการยอมรับจากสังคมว่ากรมราชทัณฑ์สามารถควบคุมผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการอบรมแก้ไขให้สามารถคืนคนดีสู่สังคมได้เป็นอันดับสุดท้าย เนื่องจากการพัฒนาเจตคติของผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพย่อมขึ้นอยู่กับการราชทัณฑ์ เรือนจำ เจ้าหน้าที่ ผู้ต้องขัง และบุคคลภายนอกจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้ต้องขังอย่างหนึ่งเดียว เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษออกไปแล้วก็สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขจึงเป็นลำดับสุดท้าย

4) รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านการจัดกิจกรรมสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการราชทัณฑ์จะต้องมีนโยบายเน้นหนักในด้านการจัดกิจกรรมสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มเพื่อประโยชน์แก่สุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่ที่จัดกิจกรรมยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะต้องผ่านการอบรมโปรแกรมการสร้างความสัมพันธ์สำหรับผู้ต้องขัง⁷ และจะต้องมีการหมุนเวียนกันจัดกิจกรรมให้แก่ผู้ต้องขังอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ประการสำคัญที่สุดผู้ต้องขังทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมสมานฉันท์โดยเฉพาะกิจกรรมการแสดงความคิดเห็น สอดคล้องกับการศึกษาของรติรส อรุณคง⁸ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรือนจำไทย ผลการศึกษาพบว่า มีความ

⁷ กรมราชทัณฑ์. คู่มือการดำเนินงานราชทัณฑ์สมานฉันท์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน. 2552.

⁸ รติรส อรุณคง. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรือนจำไทย. 2549.

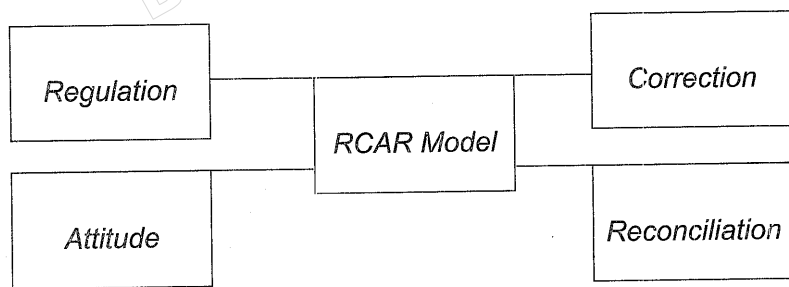
เป็นไปได้ที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในสังคมไทย ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันมากกว่า สังคมไทยให้การยอมรับในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมและงานราชทัณฑ์ โดยเป้าหมายของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในเรื่องจำ คือ การสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชน เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายที่ถูกละเลยจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ให้ผู้ต้องขังเกิดความสำนึกผิดต่อผู้เสียหาย พร้อมทั้งจะขอโทษ เยียวยา ชดใช้ความเสียหายให้กับผู้เสียหายด้วยความเต็มใจและเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำจากที่ผู้ต้องขังเกิดสำนึกอย่างแท้จริง อีกทั้งทำให้สังคมยอมรับให้อภัยผู้พ้นโทษมากขึ้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของนัทธี จิตสว่าง⁹ กล่าวถึงยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องจำว่า ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาใช้ได้ในการเป็นทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมหรือนำมาใช้ได้ในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมก็ได้ ดังนั้นยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานราชทัณฑ์ได้เช่นกัน แม้ว่าคนทั่วไปอาจจะมองว่าการนำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานราชทัณฑ์นั้นช้าเกินไป ที่จริงแล้วยังไม่สายเกินไปยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นประโยชน์ในการก่อให้เกิดความ “สมานฉันท์” ของทุกฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายโจทก์จำเลย หรือผู้ต้องขังและครอบครัว

ตลอดจนชุมชนเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้กำหนดกิจกรรมด้านยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรื่องจำสามารถให้คำแนะนำในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของผู้ต้องขังได้ทุกประเภทและจะต้องเน้นให้ผู้ต้องขังเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดโดยเฉพาะกิจกรรมด้านนันทนาการและการกีฬาเป็นอันดับแรก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ที่จัดกิจกรรมจะต้องรู้พฤติกรรมของผู้ต้องขังแต่ละประเภทอย่างถ่องแท้เสียก่อนจึงจะสามารถกำหนดกิจกรรมขึ้นมาได้ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มโดยเน้นให้ผู้ต้องขังทุกกลุ่มเข้ามาร่วมในกิจกรรมดังกล่าวเป็นอันดับแรก ส่วนการจัดกิจกรรมในเรื่องจำเจ้าหน้าที่จะต้องมีการหมุนเวียนโดยกำหนดเป็นแผนที่ปฏิบัติงานในเรื่องจำอย่างสม่ำเสมอและมีความ

⁹ นัทธี จิตสว่าง. ล.ด.

หลากหลายอันดับสุดท้าย ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่เรือนจำยังขาดทักษะและความเชี่ยวชาญด้านกิจกรรมสมานฉันท์จึงมีความยากลำบากที่จะให้มีการหมุนเวียนสลับเปลี่ยนกันได้ ประกอบกับพื้นที่ในการจัดกิจกรรมภายในเรือนจำแต่ละแดนมีความคับแคบไม่สะดวกในการจัดกิจกรรมจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สอดคล้องกับกฤษฎา เดชนะ¹⁰ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง” ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการสวัสดิการของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ได้แก่ ด้านนันทนาการ ด้านการกีฬา ด้านปัจจัย 4 ด้าน ด้านการเยี่ยมญาติ ด้านจ่ายเงินปันผลจากการฝึกวิชาชีพ ด้านการศึกษา ด้านร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขัง และด้านอื่นๆ รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมด้านการจัดกิจกรรมสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังจึงเป็นอันดับสุดท้าย

จากการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้รูปแบบการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรมทั้ง 4 ด้าน สามารถนำผลจากการศึกษาวิจัยมาจัดทำเป็น Model โดยใช้ชื่อว่า “RCAR Model” ดังรูปแบบต่อไปนี้

ภาพที่ 1 RCAR Model

¹⁰ กฤษฎา เดชนะ. ความพึงพอใจของผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อการจัดสวัสดิการผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง. 2543.

จากแผนภาพสามารถอธิบายได้ ดังนี้

R = Regulation เจ้าหน้าที่ต้องเดินตรวจความเรียบร้อยภายในแดนอย่างสม่ำเสมอเพื่อรู้ความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง และสามารถเข้าใจปัญหาต่างๆ ของผู้ต้องขังได้อย่างดีการบังคับใช้กฎระเบียบต้องอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม

C = Correction การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังต้องเสริมสร้างด้านจริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน มีเมตตาธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน และไม่ทะเลาะวิวาทหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน โดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี เช่น การฝึกอาชีพ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ภายนอกเรือนจำ เป็นต้น เรือนจำต้องสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่มีการอบรมสัมมนา ตามหลักจิตวิทยาสำหรับผู้ต้องขัง เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมสัมมนานำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดี

A = Attitude การพัฒนาเจตคติของผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จะต้องมีความเป็นตัวของตัวเองไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ต้องขังคนใดคนหนึ่งโดยเด็ดขาด มีเจตคติในทางบวกซึ่งกันและกันต้องทำงานเป็นทีม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ต้องขัง

R = Reconciliation ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้ต้องขังอย่างชัดเจนจึงจะสามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายเพื่อนำไปใช้ให้ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง เจ้าหน้าที่จะต้องมีความเชี่ยวชาญด้านยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และสามารถให้คำแนะนำแก่ผู้ต้องขังได้ทุกประเภท โดยเน้นให้ผู้ต้องขังเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนันทนาการและการกีฬาให้มากที่สุด เพื่อความสัมพันธ์อันมิตรในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีโดยปราศจากความขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1.1 ด้านกฎระเบียบและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม กำหนดให้เจ้าหน้าที่เดินตรวจดูแลความเรียบร้อยภายในแดนอย่างสม่ำเสมอทำให้สามารถรู้ความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเรือนจำจะต้องพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และปรับปรุงการบริหารงานภายในแดนให้ถึงที่สุด

1.2 ด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำจะต้องจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในแต่ละประเภท คดีความผิด ลักษณะความร้ายแรงแห่งคดี ดังนั้นเรือนจำจะต้องดำเนินการจำแนกผู้ต้องขังแต่ละประเภทออกอย่างชัดเจนเพื่อความสะดวกในการแก้ไขฟื้นฟูและเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม

1.3 ด้านการพัฒนาเจตคติผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม การพัฒนาเจตคติของผู้ต้องขังเจ้าหน้าที่จะต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ต้องขังคนใดคนหนึ่งโดยเด็ดขาด ดังนั้นเรือนจำ โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชาสูงสุด กรรมการบริหารบุคคลของเรือนจำจะต้องคอยสอดส่องดูแลความประพฤติของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับผู้ต้องขังอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ตกอยู่ภายใต้ผู้ต้องขัง

1.4 ด้านการจัดกิจกรรมสมานฉันท์ระหว่างผู้ต้องขังกับผู้ต้องขังในเรือนจำกลางคลองเปรม กิจกรรมสมานฉันท์จะต้องเน้นให้ผู้ต้องขังเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดโดยเฉพาะกิจกรรมด้านนันทนาการและการกีฬา ดังนั้นเรือนจำโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบกิจกรรมด้านสมานฉันท์จะต้องชี้แจงให้ผู้ต้องขังเข้าใจข้อดีข้อเสียของกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. การวิจัยประเมินผลเรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐาน
ขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติ. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานพัฒนา
ระบบด้านทัณฑวิทยา สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์, 2550
_____. คู่มือการดำเนินงานราชทัณฑ์สมานฉันท์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน.
กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนัก
วิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์, 2552.
- กฤษฎา เดชนะ. ความพึงพอใจของผู้ต้องขังวัยหนุ่มต่อการจัดสวัสดิการ
ผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง.
สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงานยุติธรรม,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่
สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2545.
- นันทิ จิตสว่าง. หลักทัณฑวิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพิบูลย์สงเคราะห์กรมราชทัณฑ์, 2540.
- พรชัย ชันดี และคณะ. ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร:
บุ๊คเน็ต, 2543.
- รติรส อรุณคง. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในเรือนจำไทย.
วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารงาน
ยุติธรรม, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2549.
- โสภณ ธิติธรรมพฤษ. พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479.
กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, 2549.
- สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์. รายงานการวิจัยเรื่อง แบบแผน
การดำเนินชีวิตผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ: กรณีศึกษาพวกมัดแยะย่องเบา.
กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย, 2549.